

อุดมการณ์เชิงธุรกิจในวาทกรรม เกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะ: ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์¹

อำนาจ ปักชาสุข
สมชาย สำเนียงงาม

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์เชิงธุรกิจในวาทกรรมเกี่ยวกับ “บุญ” ในหนังสือธรรมะตามแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากหนังสือธรรมะที่ชื่อมีคำว่า “บุญ” ปรากฏอยู่ จำนวน 30 เล่ม ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์เชิงธุรกิจในวาทกรรมเกี่ยวกับ “บุญ” ในหนังสือธรรมะ 6 กลวิธี ได้แก่ การใช้อุปลักษณ์ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้ประโยคแสดงเหตุผล การใช้มูลบท การใช้สหบท และการใช้วัจนกรรม กลวิธีทางภาษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบุญเป็นสินค้าที่มีมูลค่า สามารถลงทุนและบริหารจัดการเพื่อให้ได้กำไรหรือผลตอบแทนมากที่สุดซึ่งได้แก่ความมั่งคั่งร่ำรวย ทำให้คนในสังคมไทยต้องรู้จักวางแผนการทำบุญ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเชิงธุรกิจกับการทำบุญในสังคมไทย

คำสำคัญ ธุรกิจ วาทกรรม บุญ หนังสือธรรมะ ภาษากับอุดมการณ์

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง *วาทกรรมเกี่ยวกับบุญในสื่อสาธารณะ* วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการศึกษาประจำปีการศึกษา 2559 จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Business Ideology in the Discourse about “puñña” in Dharma Books: Relationship between Language and Ideology

Amnat Paksasuk

Somchai Sumniengngam

Abstract

This article aims to analyze linguistic strategies used in the discourse about “puñña” ‘merit’ in dharma books to represent the business ideology by using the critical discourse analysis approach. The data are collected from 30 dharma books containing the word “puñña” as a part of their titles. It was found that six linguistic strategies used in the discourse about “puñña” in dharma books to represent business ideology: metaphor, lexical selection, reasoning sentences, presupposition, intertextuality, and speech act. These linguistic strategies show that the “puñña” is considered as a value product which can be invested in and managed to yield the most benefits. Hence, people in Thai society are recommended to plan before making merit. All these things reflect the relation between business ideology and making merit in Thai society.

Keywords: business, discourse, puñña/merit, dharma book, language and ideology

บทนำ

ความเชื่อเรื่อง “บุญ” เป็นความเชื่อที่ถูกประกอบสร้างขึ้นโดยคนในสังคม สิ่งหนึ่งที่มีบทบาทในการประกอบสร้างความคิดความเชื่อเรื่อง “บุญ” ก็คือภาษา โดยภาษานั้นมีอิทธิพลในการครอบงำหรือกำหนดความคิดของคน และความคิด ก็มีผลสำคัญในการควบคุมการกระทำของคนในสังคม ดังนั้นภาษาจึงมีอิทธิพล ต่อสังคม

ภาษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบในการนิยามความหมายหรือคุณค่าให้แก่ คำว่า “บุญ” หรือ วาทกรรมเกี่ยวกับ “บุญ” นั้นมีส่วนในการสร้างความรู้ความเข้าใจ และกำหนดความคิดเกี่ยวกับ “บุญ” ของคนในสังคม ความคิดความเข้าใจดังกล่าว มีแนวโน้มที่จะส่งอิทธิพลต่อการกระทำหรือแบบแผนพฤติกรรมของคนเกี่ยวกับการ ทำ “บุญ”

ในปัจจุบันหนังสือธรรมะที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับบุญมีเผยแพร่อยู่เป็นจำนวนมาก ในสังคมไทยเพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการนำเสนอความคิดความเชื่อเรื่องบุญ โดยหนังสือเหล่านี้ถูกนำมาตีพิมพ์เผยแพร่เป็นจำนวนมากและได้รับความนิยม สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความเชื่อเกี่ยวกับบุญที่ปลูกฝังผ่านหนังสือธรรมะนั้นนับว่า เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่สำคัญที่มีส่วนปลูกฝังความคิด และอุดมการณ์เกี่ยวกับบุญในสังคมไทย

จากการศึกษาหนังสือธรรมะที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับบุญผู้วิจัยพบว่าในหนังสือ ธรรมะมีการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับบุญอย่างหลากหลาย โดยมีการนำเสนอว่า บุญเป็นเครื่องชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ปราศจากกิเลสตามหลักพระพุทธศาสนา บุญ เป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตมีความสุข นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบลักษณะที่น่าสนใจที่ปรากฏ เป็นจำนวนมากในหนังสือธรรมะนั้นคือการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับบุญว่าบุญ เป็นสินค้า และการทำบุญเป็นการลงทุนที่สามารถบริหารจัดการเวลาหรือปัจจัยที่มี อยู่อย่างจำกัดเพื่อให้ผู้ทำบุญได้รับผลกำไรอย่างสูงสุดอันได้แก่ทรัพย์สินเงินตรา ความมั่งคั่งร่ำรวย ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับความคิดในการดำเนินกิจกรรม ทางธุรกิจที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนสินค้า มีการบริหารจัดการเพื่อให้ได้กำไร และเพิ่มความมั่งคั่งแก่เจ้าของธุรกิจ ซึ่งตรงกับนิยามของ “ธุรกิจ” ตาม

พจนานุกรมศัพท์บริหารธุรกิจ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2559, น. 21) ความว่า “กิจการที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหรือการซื้อขายสินค้าและบริการ หรือเป็นระบบเศรษฐกิจหรืออาชีพเพื่อหวังผลกำไร”

ลักษณะดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับบุญนั้น มีการแฝงอุดมการณ์เชิงธุรกิจผ่านวาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะซึ่งเป็นลักษณะที่น่าสนใจ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับธุรกิจในวาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะ โดยศึกษากลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนใช้นำเสนออุดมการณ์เชิงธุรกิจด้วยวิธีการทางภาษาตามแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์อันเป็นการวิพากษ์ชุดความคิดเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะที่ผ่านการตีความของผู้เขียนในฐานะผู้ผลิตวาทกรรม ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจความคิดเกี่ยวกับบุญในปัจจุบันในอีกแง่มุมหนึ่ง อีกทั้งยังทำให้เข้าใจบทบาทของภาษาในการประกอบสร้างความหมายและสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับบุญซึ่งมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ และการกระทำของคนในสังคมไทยได้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์เชิงธุรกิจในวาทกรรมเกี่ยวกับ “บุญ” ในหนังสือธรรมะตามแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากหนังสือธรรมะที่มีชื่อว่า “บุญ” ปรากฏอยู่ ซึ่งมีเผยแพร่ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2559 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2559 จำนวน 30 เล่ม ดังนั้นการศึกษาดูมการณ์เชิงธุรกิจในวาทกรรมเกี่ยวกับ “บุญ” ในหนังสือธรรมะตามแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จึงเป็นการวิพากษ์ชุดความคิดเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะที่ผ่านการตีความของผู้เขียนในฐานะผู้ผลิตวาทกรรมเท่านั้น

วิธีดำเนินการศึกษา

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ด้วยการเลือกหนังสือธรรมะที่ชื่อหนังสือมีคำว่า “บุญ” ปรากฏอยู่ โดยหนังสือดังกล่าวมีเผยแพร่ในปี 2559 ในร้านหนังสือที่มีสาขากระจายอยู่ทั่วประเทศมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ร้านซีเอ็ดบุ๊คเซ็นเตอร์ ร้านนายอินทร์ และร้านบีทูเอส

สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเก็บข้อมูลจากหนังสือธรรมะที่มีคำว่า “บุญ” ปรากฏอยู่ในชื่อเท่านั้น เป็นเพราะการปรากฏคำว่า “บุญ” แสดงให้เห็นว่าแหล่งข้อมูลเหล่านั้นจะมีขอบเขตเรื่องราว สาระสำคัญหรือแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับเรื่องบุญอย่างชัดเจน

ผู้วิจัยรวบรวมหนังสือธรรมะดังรายละเอียดข้างต้นทุกเล่มจากร้านหนังสือ หลังจากนั้นนำรายชื่อหนังสือที่ได้มาสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) ด้วยการจับสลากให้ได้หนังสือธรรมะจำนวน 30 เล่ม เพื่อใช้ในการศึกษา

3. วิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์หลักวิธีการทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์เชิงธุรกิจในตัวบทวาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

อนึ่ง การอ้างอิงตัวบทวาทกรรมเกี่ยวกับบุญจากหนังสือธรรมะที่ใช้ในบทความนี้ใช้เป็น (ชื่อหนังสือธรรมะ, น. เลขหน้า) เช่น (ทำบุญได้ง่าย, น. 184)

แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

1. แนวคิดเกี่ยวกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ถือเป็นแนวคิดหนึ่งในการวิเคราะห์วาทกรรมด้วยการใช้ความรู้ทางภาษาและสังคมประกอบการวิเคราะห์ โดยนำวิธีการทางภาษาศาสตร์มาใช้วิเคราะห์ความคิด ความเชื่อ และทัศนคติที่แฝงอยู่ในตัวบทซึ่งเป็นส่วนสำคัญของวาทกรรมซึ่งมุ่ง

ศึกษาวาทกรรมในฐานะกระบวนการทางสังคม จึงเน้นการวิเคราะห์บริบทสังคมควบคู่ไปด้วย (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น. 30)

นอกจากนี้วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ยังเป็นแนวทางการศึกษาที่จะทำให้เห็นในเรื่องของอำนาจ (Power) การครอบงำ (Dominance) อุดมการณ์ (Ideology) ความไม่เท่าเทียมกัน (Hegemony) ชนชั้นทางสังคม (Class) เพศสภาพ หรือเพศภาวะ (Gender) และ เชื้อชาติ (Race) เป็นต้น โดยอาศัยภาษาที่สื่อผ่านตัวบทและบริบททางสังคม

แฟร์คลัฟเป็นผู้ริเริ่มเสนอแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในหนังสือ Language and Power (Fairclough, 1989) และได้พัฒนาแนวการศึกษาอย่างต่อเนื่อง แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995a) ได้อธิบายเกี่ยวกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ว่าเป็นการศึกษาวาทกรรมเพื่อทำความเข้าใจสังคม ทำให้มองเห็นวิธีการใช้อำนาจ การครอบงำ และความไม่เท่าเทียมกันที่เกิดขึ้นในสังคม โดยการวิเคราะห์นั้นต้องแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับสังคม ดังนั้นในการวิเคราะห์จึงต้องพิจารณาทั้งตัวบท วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม และวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม

พานไดก์ (van Dijk, 2003, p.352) กล่าวว่า การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์เป็นรูปแบบหนึ่งในการศึกษาวิเคราะห์วาทกรรม โดยการวิเคราะห์ถึงการใช้อำนาจในทางที่ผิด การครอบงำ และความไม่เท่าเทียมกันของสังคมใน ตัวบทที่แสดง ผลิตซ้ำ และต่อต้านในบริบททางสังคมและการเมือง ดังนั้น การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์จึงอาจทำให้เข้าใจ ดีแต่ และต่อต้านความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมได้

พอลทริดจ์ (Paltridge, 2006, p. 179) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์สรุปได้ว่าวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นการศึกษาการเชื่อมโยงระหว่างการใช้ภาษากับบริบททางสังคมและการเมือง สามารถศึกษาด้วยวิธีการต่างๆ โดยใช้ภาษาเป็นสื่อกลางเพราะภาษาสร้างและถูกสร้างโดยปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การศึกษาโดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์

เชิงวิพากษ์จะเป็นการศึกษาโดยวิเคราะห์ตัวบท (Text) อย่างละเอียดและนำไปสู่การอธิบายความและตีความ รวมถึงค้นหาอุดมการณ์ที่แฝงอยู่จากคุณสมบัติของภาษาในตัวบท ด้วยการเปิดเผยคติต่าง ๆ รวมถึงความเชื่อเบื้องต้นของอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในตัวบท ตลอดจนประสบการณ์และความเชื่อของคน

แฟร์คลัฟและโวกแดก (Fairclough and Wodak, 1997, pp.271–280 อ้างถึงใน ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว, 2556, น. 14–15) ได้กำหนดประเด็นความคิดสำคัญในการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ไว้ 8 ประการ ดังนี้

1. วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์สนใจการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมในประเด็นต่าง ๆ
2. วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มีลักษณะสำคัญเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของสังคมและความสัมพันธ์เชิงอำนาจซึ่งมักจะปรากฏอยู่ในสื่อและการเมือง วาทกรรมทางการเมือง หรือการใช้สื่ออย่างไม่เป็นธรรมของนักการเมือง
3. วาทกรรมมีสังคมและวัฒนธรรมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ โดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้าง ผลิตซ้ำ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
4. วาทกรรมเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ซึ่งเป็นระบบความคิดความเชื่อที่มีอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม
5. วาทกรรมเป็นประวัติศาสตร์ที่ถูกผลิตขึ้นภายใต้บริบททางสังคม วัฒนธรรม กฎเกณฑ์ต่าง ๆ และอุดมการณ์ นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงหรือมีความสัมพันธ์กับตัวบทที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้า ดังนั้นวาทกรรมจึงมีลักษณะเป็นสหบท
6. วาทกรรมเป็นการเชื่อมโยงกันระหว่างตัวบทและสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์ มีการผสมกลมกลืน มีผลกระทบ และมีการสื่อสารร่วมกัน ตัวบทจึงถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของบริบททางสังคมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่อธิบายได้ด้วยภาษา
7. การวิเคราะห์วาทกรรมต้องใช้การตีความและการอธิบาย เนื่องจากวาทกรรมสามารถตีความได้อย่างหลากหลายหรือมีมุมมองใหม่ขึ้นอยู่กับข้อมูลและบริบท รวมทั้งระบบความคิดที่แตกต่างกัน

8. วาทกรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของการกระทำทางสังคม ส่วนการใช้ภาษาก็ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซ่อนเร้นอยู่

การศึกษาครั้งนี้จะนำแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มาใช้ศึกษา วาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะเพื่อเผยให้เห็นอุดมการณ์ที่แฝงมากับการ นำเสนอความเชื่อเรื่องบุญซึ่งมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ และการกระทำของ คนในสังคมไทย

2. แนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจ

อนิวัช แก้วจำนงค์ (2553, น. 1-2) กล่าวถึงความหมายของ “ธุรกิจ” ว่าหมายถึงการดำเนินกิจกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเพื่อก่อให้เกิดสินค้าหรือบริการโดยมีการแลกเปลี่ยนหรือซื้อขายสินค้าและบริการนั้นไปยังบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นส่งผลให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้รับประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม แม้ว่ากิจกรรมนั้นจะมีความเสี่ยงเกิดขึ้นก็ตาม โดยวัตถุประสงค์ลำดับแรกของการประกอบธุรกิจ ก็คือการแสวงหาผลกำไรที่อาจอยู่ในรูปของตัวเงินหรือผลตอบแทนจากการลงทุน

นอกจากนี้สิริวุฒิ บุรณพิร (2557, น. 2) กล่าวถึง “ธุรกิจ” ว่าหมายถึงองค์การที่มุ่งแสวงกำไรจากผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นที่ต้องการของลูกค้า โดยการมุ่งแสวงกำไรเป็นองค์ประกอบที่ทำให้ธุรกิจแตกต่างจากองค์การอื่นๆ

ความหมายของ “ธุรกิจ” ดังที่ได้กล่าวมาสอดคล้องกับความหมายของ “ธุรกิจ” ตามพจนานุกรมศัพท์บริหารธุรกิจ ฉบับราชบัณฑิตยสภา (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2559, น. 21) ความว่า “กิจการที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหรือการซื้อขายสินค้าและบริการ หรือเป็นระบบเศรษฐกิจหรืออาชีพเพื่อหวังผลกำไร”

กล่าวโดยสรุป “ธุรกิจ” เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนสินค้าเพื่อหวังผลตอบแทนหรือกำไร ถือเป็นกิจกรรมการลงทุนที่สามารถสร้างผลตอบแทนและเพิ่มความมั่งคั่งให้แก่เจ้าของธุรกิจ

ในการศึกษาคั้งนี้อุดมการณ์เชิงธุรกิจ หมายถึง ระบบความคิดที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าเพื่อหวังผลผลตอบแทน ให้ความสำคัญกับการลงทุน โดยมีการบริหารจัดการการลงทุนที่มุ่งเน้นการทำการกำไรเป็นหลัก และมีกำไรซึ่งในนี้นี้ได้แก่ทรัพย์สินเงินทองและความมั่งคั่งร่ำรวยเป็นเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความคิดเรื่องบุญตามแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ผู้วิจัยพบงานวิจัยที่ศึกษาความคิดเรื่องบุญในวาทกรรมที่ผลิตโดยวัดพระธรรมกาย ได้แก่ บทความของสุนทรียะ ไชยติติก (2555) เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวารสาร*อยู่ในบุญ* สุขที่พึงประสงค์ สุขได้ด้วยบุญ” ที่ชี้ให้เห็นว่าความคิดเรื่องความสุขเกิดจากอันนิสงส์การสั่งสมบุญ ซึ่งบุญคือการบริจาคทรัพย์ และบุญที่ดีที่สุดคือ เนื่อนาบุญวัดพระธรรมกาย และบทความเรื่อง “เด็กดีต้องทำบุญ” ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมสื่อสำหรับเด็กที่ผลิตโดยวัดพระธรรมกายของสุนทรียะ ไชยติติก (2561) เช่นเดียวกันที่แสดงให้เห็นการใช้อุดมการณ์ “บุญ” ในวาทกรรมสื่อสำหรับเด็กเพื่อหล่อหลอมให้เด็กกลายเป็นสมาชิกที่พึงประสงค์ของวัดพระธรรมกาย ส่วนบทความของจรรุณี วงศ์ละคร (2559) “เรื่องวาทกรรมบุญในวรรณกรรมอีสาน” นั้นเป็นการศึกษาแนวคิดเรื่องบุญในวรรณกรรมอีสานประเภทคำสอนและประเพณีทานผ่านกรอบวาทกรรมตามแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ ซึ่งทำให้เห็นว่าบุญเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะของสังคมอีสานในบริบทสังคมประเพณีที่กำกับด้วยอุดมการณ์อำนาจชายเป็นใหญ่ และอยู่ภายใต้การปกครองแบบพระสมมติราชาที่อิงอยู่กับหลักคำสอนของพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน

นอกจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความคิดเรื่องบุญตามแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ผู้วิจัยพบว่าที่ผ่านมาผู้ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเรื่องบุญอยู่บ้าง เช่น กริสุดา เทียรทอง (2524) ที่ศึกษาเรื่อง *การศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องบุญและบาป ในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา และผลของความเชื่อนั้น*

ที่มีต่อวิถีทางดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนและคริสต์ศาสนิกชน: ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลลำเภาลุ่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระมหา เอกนรินทร์ เอกนโร วงษ์จันทร์ (2536) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องบุญ ในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก หรือ ภัทรา บุญสุยา (2545) ที่ศึกษาเรื่อง ศึกษาระดับและเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องบุญ-บาป ตาม กฎแห่งกรรมในพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรม สามีญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นต้น แต่งานวิจัยเหล่านี้ล้วนเป็นการศึกษาตามนัยในปรัชญา พระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

ด้านงานวิจัยที่ศึกษาโดยใช้ข้อมูลหนังสือธรรมะ ผู้วิจัยพบว่าเป็นการ ศึกษาหนังสือธรรมะโดยใช้แนวคิดอุปลักษณ์ ได้แก่ งานวิจัยของปิยภรณ์ ออบแพทย์ (2552) เรื่องอุปลักษณ์เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ ซึ่งแสดงให้เห็นมโนอุปลักษณ์ ที่สะท้อนมุมมองเกี่ยวกับชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่หลากหลาย และ งานวิจัยของสิริมา เขียงเขาวัว (2556) เรื่องอุปลักษณ์เกี่ยวกับธรรมะในปาฐกถา ธรรมของพุทธทาสภิกขุ ซึ่งศึกษาจากหนังสือธรรมะที่ถ่ายทอดปาฐกถาธรรมของ พุทธทาสภิกขุ ผลการศึกษาสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับธรรมะของท่านพุทธทาสว่า ธรรมะคือหน้าที่ของชีวิตที่ต้องเข้าใจและตระหนักรู้ รวมถึงเลือกมาใช้ให้ถูกต้อง เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่นั้นเป็นไปอย่างราบรื่น

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่ายังไม่มีการศึกษาความคิดเรื่องบุญตาม แนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์โดยใช้ข้อมูลจากหนังสือธรรมะมาก่อน การศึกษครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาวาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะ โดยศึกษากลวิธี ทางภาษาที่ผู้เขียนใช้นำเสนออุดมการณ์เชิงธุรกิจด้วยวิธีการทางภาษาตามแนวทาง วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ผลการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากหนังสือธรรมะที่ชื่อมีคำว่า “บุญ” ปรากฏอยู่ จำนวน 30 เล่ม ในที่นี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงภาพรวมของบริบทที่แวดล้อมตัวบทวาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะอันเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจกระบวนการประกอบสร้างตัวบทและอุดมการณ์ที่นำเสนอผ่านวาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะ

หนังสือธรรมะจำนวน 30 เล่ม ที่ใช้ในการศึกษา มีดังนี้

ลำดับ	ชื่อหนังสือ	ผู้เขียน
1	บุญใหญ่พลิกชีวิต	ณัฐพชรธรรม
2	บุญสร้างปาฏิหาริย์: มหาบุญ 108 ประการ ยิ่งทำยิ่งได้ ยิ่งให้ยิ่งเจริญ	ธมฺมวโรภิกขุ
3	ข้อปิ้งบุญ	ชวัญ เพียงททัย
4	ทำบุญ-ทำกรรม มหัศจรรย์แห่งชีวิต	ศ.ศิลาแลง
5	บริการด้วยใจ บุญก็ได้ งานก็สำเร็จ	จิตตินันท์ นันทไพบุลย์
6	บุญทำกรรมแต่ง	แก้วธारा
7	บัญญัติบุญ ดอกเบ็บบาบ	พระอาจารย์ชาญชัย อธิปญโญ
8	คู่มือทำบุญ	ศรัณยู นกแก้ว
9	บริหารบุญ บริหารบาป	เจตสิก (สมชาย สุวรรณโปดก)
10	กฎแห่งบุญ	นายแพทย์อรรถเดช นนทะโชติ
11	ทำง่ายได้บุญ	กุลธิดา บุญญวนิช, สุรบุตร ศุภกิจจงเจริญ และ อัคนี ท่องธारा
12	เหลือเชื่อ บุญ กุศล ส่งผลได้จริง	ปราณี ทินราช
13	บุญฟรีไม่มีในโลก บาปฟรีก็ไม่มีเช่นกัน	พระภาสกร ภูริวิฑฒโน (ภาวิไล)

ลำดับ	ชื่อหนังสือ	ผู้เขียน
14	หลักการทำบุญและปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน	พระวิจิตรธรรมาภรณ์
15	ทำบุญไม่เป็นเห็นนรกได้	ฤทธิญาโณและจิตตวชิระ
16	ทำบุญอย่างไรให้ถึงผู้ล่วงลับ	แพททองน้อย
17	รู้ทันกรรมและไขขานการบุญ	พระราชปฏิภาณมณี (บุญมา อาคมบุญโญ)
18	คู่มือสร้างบุญ ชื่นใจตลอดชาติ	รุ่งอรุณ
19	สร้างบุญแบบฉลาด ให้ได้บุญมาก	ธ.ธรรมรักษ์
20	ทำบุญถูกวิธี กุศลแรง	ทองย้อย แสงสินชัย
21	ฉลาดทำบุญ	พระชาย วรธมโมและ พระไพศาล วิสาโล
22	แก้กรรม ทำบุญเสริมดวง สะเดาะเคราะห์	ไชยา บุญพิทักษ์
23	เส้นทางบุญ รู้แล้วไม่ตาย	บัญญัติ บงกช
24	เปิดบุญรอย หยุตกรรมจน	ทิพากร รินไธสงค์
25	ตักบาตร สังฆทาน อุทิศบุญอย่างไร ให้ปาฏิหาริย์เกิด	ธ.ธรรมรักษ์และจิตตวชิระ
26	หลงทางบุญ	อ.อัฐฐา
27	อานิสงส์จากการทำบุญ	แก้ว สุพรรณโณ
28	แก้กรรม - ทำบุญอย่างไรให้ชีวิตพ้นทุกข์	ส.ศิวโรจน์
29	ปาฏิหาริย์ แรงบุญ แรงกรรม ใครว่าไม่มีจริง	ศศิริยะ
30	เข้าใจบุญ	ภัทริน ซอเสตติกุล

หนังสือธรรมะดังกล่าวข้างต้นมีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับบุญและการทำบุญ โดยเป็นการอธิบายและให้ความรู้เกี่ยวกับบุญ หลักและวิธีการทำบุญประเภทต่างๆ รวมถึงอานิสงส์หรือผลที่ได้จากการทำบุญ

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตหนังสือธรรมะดังกล่าวแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการผลิตและจัดทำหนังสือ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการจัดทำเนื้อหาของหนังสือ

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการผลิตและจัดทำหนังสือประกอบด้วยสำนักพิมพ์และบรรณาธิการ โดยสำนักพิมพ์เป็นผู้กำหนดแนวทางและออกทุนในการผลิตหนังสือธรรมะ และหวังผลตอบแทนจากการขายหนังสือนั้น สำนักพิมพ์จะมอบหมายให้บรรณาธิการเป็นผู้ควบคุม ดูแล และดำเนินการผลิตหนังสือ ทั้งนี้บรรณาธิการจะประกอบด้วยกองบรรณาธิการซึ่งมีหน้าที่ต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่สำรวจความต้องการของประชาชน ตลอดจนแนวโน้มของผู้อ่าน คัดเลือกผู้เขียนและเนื้อหาของหนังสือที่จะจัดพิมพ์ รวมถึงจัดทำต้นฉบับและจัดทำรูปเล่มให้น่าสนใจเพื่อจะได้ตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้อ่านได้หลากหลายและเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีผลต่อยอดจำหน่ายและความนิยมของหนังสือ อันทำให้หนังสือธรรมะมีฐานผู้อ่านมากขึ้น ไม่จำกัดเฉพาะกลุ่มหรือเฉพาะวัย

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการจัดทำเนื้อหาของหนังสือ ได้แก่ ผู้เขียน ซึ่งแบ่งกลุ่มผู้เขียนหนังสือธรรมะในครั้งนี้ออกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เขียนที่เป็นพระสงฆ์ และกลุ่มผู้เขียนที่เป็นบุคคลทั่วไป ทั้งนี้กลุ่มผู้เขียนที่เป็นพระสงฆ์นั้นอยู่ในฐานะผู้ทรงศีล เป็นผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมะของพระพุทธศาสนาไปสู่ประชาชน ส่วนผู้เขียนที่เป็นบุคคลทั่วไปมีทั้งที่มีอาชีพเป็นหมอ หรือเป็นบุคคลที่ได้ฝึก ศึกษา เรียนรู้ และปฏิบัติธรรมจากสำนักต่าง ๆ จึงมีผลต่อการโน้มน้าวใจผู้อ่านให้ผู้อ่านเชื่อว่าสิ่งที่นำเสนอผ่านหนังสือธรรมะนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ เหมาะสำหรับการนำไปปฏิบัติตาม โดยหนังสือธรรมะบางเล่มนั้นมีการให้รายละเอียดด้วยการระบุสมณศักดิ์ เช่น พระเทพปฏิภาณกวี หรือระบุตำแหน่งหน้าที่การงาน หรืออาชีพ เช่น นายแพทย์อรรถเดช เป็นต้น

หนังสือธรรมะนั้นจัดเป็นสื่อสาธารณะที่มีกระบวนการผลิตและตีพิมพ์ผ่านโรงพิมพ์ สามารถผลิตได้ครั้งละเป็นจำนวนมาก เมื่อจำหน่ายหมดหนังสือแต่ละเล่มสามารถผลิตซ้ำด้วยการตีพิมพ์เพิ่มตามความต้องการของตลาด ทั้งนี้หนังสือธรรมะนั้นมีกระบวนการผลิตโดยเริ่มจากการสำรวจแนวโน้มความต้องการ

ของผู้บริโภคและคัดเลือกผู้เขียนหนังสือที่จะจัดพิมพ์เพื่อให้ตรงกับความต้องการและความสนใจของผู้บริโภค โดยผู้เขียนมีทั้งพระสงฆ์และบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่เขียนเป็นอย่างดี รวมถึงอาจเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือเป็นที่รู้จักในวงการหนังสือธรรมะ ซึ่งมีผลทำให้เนื้อหาที่มีความน่าสนใจและน่าเชื่อถือ

ผู้เขียนที่เป็นพระสงฆ์ซึ่งมีสถานภาพที่สูงกว่าในสังคมไทย ดำรงอยู่ในฐานะอันบุคคลพึงยกย่อง คือประชาชนให้ความเคารพนับถือ กล่าวคือ เป็นผู้ที่สังคมไทยให้ความเคารพ เนื่องจากเป็นผู้ทรงศีล มีหน้าที่เผยแผ่พระธรรมคำสอนของศาสนาไปสู่ประชาชน ส่วนผู้เขียนที่เป็นบุคคลทั่วไปซึ่งมักมีการให้ข้อมูลว่าเป็นผู้ศึกษาธรรมะมาเป็นอย่างดี หรืออาจมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่น่าเชื่อถือ ทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความคิดความเชื่อและแนวทางการทำบุญ ทำให้ผู้อ่านเคารพศรัทธาและเชื่อถือในหลักปฏิบัติ วิธีการที่หนังสือธรรมะเหล่านั้นนำเสนอส่งผลต่อพฤติกรรมและการกระทำของผู้อ่านจนกระทั่งนำไปยึดถือปฏิบัติตามต่อไป

กล่าวได้ว่าวาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะนั้นมีส่วนในการกำหนดความคิดและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบุญให้แก่ผู้บริโภคซึ่งเป็นบุคคลทั่วไปในสังคมไทยโดยไม่จำกัดเพศและวัย ถ่ายทอดโดยกลุ่มคนที่มีอิทธิพลทางความคิดซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับธรรมะและหลักปฏิบัติทางศาสนา ส่งผลให้สิ่งที่ถ่ายทอดออกมานั้นมีส่วนในการชี้แนะ รวมถึงกำหนดความคิดและพฤติกรรมเกี่ยวกับบุญและการทำบุญของคนไทย

อุดมการณ์เชิงธุรกิจในวาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะ

อุดมการณ์เชิงธุรกิจที่แฝงมากับวาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะนั้นจะกล่าวถึงบุญและการทำบุญว่าเป็นสินค้าและเป็นการลงทุนที่ต้องบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์หรือได้รับผลประโยชน์สูงสุดคือได้กำไรจากการลงทุนนั้น รวมถึงการให้ความสำคัญกับความมั่งคั่งร่ำรวยอันเป็นผลที่พึงปรารถนาจากการทำบุญ

จากตัวอย่างที่ (1)–(2) มีการใช้คำ *เลือก* *ข้อป* *ข้อปั้ง* ถ้อยคำเหล่านี้เป็นคำที่ใช้ในแวดวงการซื้อขายสินค้า สะท้อนมุมมองของผู้ใช้ภาษาว่าบุญเป็นสิ่งที่มีความสามารถเลือกซื้อได้ ซึ่งมุมมองดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบุญนั้นเป็นสิ่งที่มืออยู่ทั่วไป ผู้ทำบุญสามารถ “เลือกข้อป” ได้ง่ายและสะดวกสบาย

1.2 การทำบุญคือการลงทุน จากการศึกษาพบถ้อยคำอุปลักษณณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์ว่าการทำบุญคือการลงทุน โดยใช้คำ *ต้นทุน* *บัญชีทรัพย์สิน* *กำไร* *ดอกผล* เช่น

ตัวอย่างที่ (3) *บุญที่ต้นทุนต่ำ แต่ผลที่ได้รับกลับสูงเป็นพิเศษ*
(*บุญใหญ่พลิกชีวิต*, ปก)

ตัวอย่างที่ (4) *หากเปรียบในรูปของบัญชีบุญจึงเปรียบได้กับทรัพย์สิน ใครมีมากก็จะร่ำรวย*
(*บัญชีบุญ ดอกเบี้ยบาป*, น. 5)

ตัวอย่างที่ (5) *หากมีกำไรเป็นบุญก็ควรทำต่อไป และทำให้มากยิ่งขึ้นในทุกโอกาส*
(*บัญชีบุญ ดอกเบี้ยบาป*, น. 30–31)

ตัวอย่างที่ (6) *แนวทางการสั่งสมบุญในจิต เพื่อดอกผลที่ดีในชีวิต ไม่ติดลบไปถึงชาติหน้า*
(*บุญใหญ่พลิกชีวิต*, ปก)

จากตัวอย่างที่ (3)–(6) มีการใช้คำ *ต้นทุน* *บัญชี* *ทรัพย์สิน* *กำไร* *ดอกผล* ถ้อยคำเหล่านี้เป็นคำที่ใช้ในแวดวงการลงทุนและการทำธุรกิจ สะท้อนมุมมองของผู้ใช้ภาษาว่าการทำบุญเป็นการลงทุนทางธุรกิจ โดยผู้ทำบุญสามารถบริหารจัดการเพื่อให้ได้กำไรหรือผลตอบแทน

2. การเลือกใช้คำศัพท์

การเลือกใช้คำศัพท์เป็นการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อและสร้างความหมายเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีอยู่ในตัวบทให้ชัดเจนยิ่งขึ้น สำหรับการเลือกใช้คำศัพท์ที่สื่ออุดมการณ์เชิงธุรกิจที่พบในตัวบทวาทกรรมเกี่ยวกับบุญ ได้แก่

2.1 การใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวกับการลงทุน ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ (7) หนังสือเล่มนี้จะช่วยให้เราค้นพบว่า ในพระไตรปิฎกมีตัวอย่างการทำบุญแบบไหนที่ได้บุญมากเป็นพิเศษ ได้บุญมากเพราะอะไร รวมถึงทำแล้วจะได้อะไรกลับมา จึงเหมาะสำหรับผู้ที่**มีเวลาหรือมีปัจจัย (เงิน) ที่ค่อนข้างจำกัด** แล้วกำลังมองหาการทำบุญที่จะช่วยให้เราสามารถ**ใช้เงินและเวลาได้อย่างคุ้มค่า** ได้บุญมากขึ้นโดยใช้เงินและเวลาเท่าเดิม

(บุญใหญ่พลิกชีวิต, คำนำผู้เขียน)

จากตัวอย่างที่ (7) จะเห็นได้ว่าการเลือกใช้คำศัพท์ “เวลา” “ปัจจัย” “เงิน” ซึ่งมีอยู่อย่าง “จำกัด” จึงต้องใช้ข้ออย่าง “คุ้มค่า” เพื่อช่วยในการทำบุญให้ได้บุญมากที่สุด คำศัพท์ดังกล่าวแสดงการกระทำตามแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้เห็นว่าบุญนั้นเป็นเรื่องที่สามารถบริหารจัดการได้ เพื่อให้ผู้ทำบุญได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากการกระทำหรือลงทุนด้วยเวลาหรือปัจจัยที่มีอยู่อย่างจำกัด แสดงให้เห็นความคิดเชิงธุรกิจในการนำเสนอความเชื่อเรื่องบุญ

2.2 การใช้คำศัพท์เกี่ยวกับทรัพย์สินเงินทองเพื่อแสดงแสดงอำนาจอันสูงส่งหรือผลของการทำบุญอันเกี่ยวเนื่องกับอุดมการณ์เชิงธุรกิจ ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ (8) กำลังบุญที่เกิดจากการทำให้วัดวาอารามเป็นที่เจริญหูเจริญตา จะส่งผลให้ท่านได้ไปสู่มงกุฎที่สูงยิ่งๆ ขึ้นไป ได้เกิดในแดนสุขาวดีพร้อมปราสาทอันวิจิตรงดงาม บุญบารมีที่เกิดขึ้นจะเป็นอริยทรัพย์ที่ติดตัวท่านไปทุกภพทุกชาติ เมื่อได้เกิดในภูมิของมนุษย์คราใดจะเป็น

หลักประกันให้แก่ตัวท่านที่จะได้เกิดในสถานที่โอโงง**บริบูรณ์ไปด้วยทรัพย์สมบัติเงินทอง**แวดล้อมไปด้วยบริวารที่จงรักภักดี มีผิวพรรณผุดผ่องงดงาม ใบหน้าสะอาดสะอาดอันมีรูปเป็นทรัพย์อันจะบันดาลซึ่ง**ทรัพย์สมบัติลาภผล**และความเป็นอยู่ที่สุขสบายตลอดจนชื่อเสียงเกียรติยศ

(บุญสร้างปาฏิหาริย์ฯ, น. 54)

จากตัวอย่างที่ (8) มีการเลือกใช้ศัพท์ที่มีความหมายเชิงบวกซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าทรัพย์สิน เงินทองเป็นผลอันพึงปรารถนาซึ่งได้มาจากการทำบุญ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถือเป็นเป้าหมายหรือกำไรที่ได้รับจากการลงทุนทำธุรกิจที่ทำให้เจ้าของธุรกิจเกิดความมั่งคั่งและส่งผลทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ท่ามกลางสังคมที่ขับเคลื่อนไปโดยมีเงินเป็นปัจจัยที่สำคัญ

3. การใช้ประโยคแสดงเหตุผล

การใช้ประโยคแสดงเหตุผลเป็นกลวิธีทางภาษาที่ทำให้ผู้อ่านคล้อยตามลักษณะของประโยคแสดงเหตุผลประกอบด้วยเนื้อความ 2 ส่วน คือ ส่วนที่มีเนื้อความกล่าวถึงเหตุและส่วนที่มีเนื้อความกล่าวถึงผล เช่น

ตัวอย่างที่ (9) การทำบุญทอดผ้าป่าและทอดพระกฐินเป็นกุศลแรง ส่งผลจับพันทันทีชาตินี้เลย... ถ้าได้เป็นเจ้าของหรือร่วมเป็นเจ้าของในงานทอดผ้าป่าหรือพระกฐินติดต่อกันอย่างน้อยสัก 3-5 ปี ก็จะทำให้ได้อานิสงส์**ร่ำรวย**ตลอดไปไม่มีตกอับอย่างแน่นอน

(สร้างบุญแบบฉลาดให้ได้บุญมาก, น. 75)

จากตัวอย่างที่ (9) แสดงเหตุว่าบุญที่เกิดจากการได้เป็นเจ้าของหรือร่วมเป็นเจ้าของในงานทอดผ้าป่าหรือพระกฐินติดต่อกันนั้นทำจะส่งผลให้ผู้อ่านได้รับผลเป็นความ**ร่ำรวย** ไม่ตกอับอันเป็นการโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านเห็นลักษณะอันพึงประสงค์ประการหนึ่งคือผลหรือกำไรอันเกิดจากการทำบุญซึ่งได้แก่ความ**มั่งคั่งร่ำรวย**

4. การใช้มูลบท

การใช้มูลบทเป็นการใช้ภาษาที่แสดงให้เห็นสมมติฐานเบื้องหลังถ้อยคำ เป็นสิ่งที่ใช้เพื่อสื่อว่ามีความรู้หรือความเชื่อบางอย่างอยู่เบื้องหลังคำแต่ไม่ได้พูดออกมา (Mey, 1993) การที่เรายอมรับถ้อยคำหนึ่ง ๆ ก็เท่ากับเรายอมรับมูลบทที่แฝงอยู่เบื้องหลังถ้อยคำนั้น ๆ ด้วย

ในวาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะปรากฏการใช้มูลบทที่มีนัยสำคัญต่ออุดมการณ์เชิงธุรกิจ ได้แก่ การใช้คำกริยาเพื่อแนะนำความว่าความมั่งคั่งร่ำรวยเป็นสิ่งที่ปรารถนา ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ (10) ถ้าเราอยากมีเงินให้มากขึ้นเพื่อจะได้ทำบุญมากขึ้น เป็นเรื่องที่ควรตี
เดียนอย่างนั้นหรือ

(บุญใหญ่/พลิกชีวิต, น. 186)

ตัวอย่างที่ (11) ผลบุญนั้นที่ชายได้อธิษฐานว่าขอให้ได้รับบรรลธรรม (ขออย่างเดียว)
ส่วนน้องชายอธิษฐานว่าขอให้ได้ขึ้นสวรรค์ ขอให้ร่ำรวย และขอให้
บรรลธรรม (ขอ 3 อย่าง)

(บุญใหญ่/พลิกชีวิต, น. 194)

จากตัวอย่างที่ (10)–(11) มีการใช้คำ “อยาก” “ขอ” ซึ่งเป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความต้องการหรือความปรารถนาเพื่อแนะนำความว่า “เงิน” เป็นสิ่งที่ต้องการมีไว้ในครอบครอง และ “ความร่ำรวย” นั้นเป็นสิ่งที่ปรารถนา เงินและความร่ำรวยนั้นถือเป็นผลตอบแทนจากการลงทุน เป็นเป้าหมายที่สำคัญในการประกอบธุรกิจ

การใช้มูลบทดังที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นความคิดเชิงธุรกิจที่แฝงมากับวาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะ ทำให้ผู้อ่านรับรู้และเข้าใจได้ว่าเงินรวมถึงความมั่งคั่งร่ำรวยเป็นปัจจัยสำคัญที่คนในสังคมปรารถนาจะให้เกิดขึ้นกับตน

5. การใช้สหบท

การใช้สหบทเป็นลักษณะของตัวบทที่สื่อให้รู้ว่ามีความคิดอื่นหรือตัวบทอื่นที่มีอยู่ก่อนแล้วปรากฏอยู่ด้วย โดยมีความสัมพันธ์ในเชิงตอบสนอง ตอบโต้ หรือ ปฏิสัมพันธ์กับตัวบทหรือวาทกรรมที่มีอยู่ก่อน เช่น

ตัวอย่างที่ (12) บุญที่เราทำมาไม่ได้ตกหล่นไปไหน **ครูบาอาจารย์ท่านบอกว่า ใครทำได้ทำเป็นประจำ สุขและรวยในชาตินี้ไม่พอ จะเป็นเสปียงบุญติดตัวไปทุกภพชาติ**

(สร้างบุญแบบฉลาดให้ได้บุญมาก, น. 35)

จากตัวอย่างที่ (12) มีการใช้สหบทโดยเป็นกล่าวอ้างถึงคำกล่าวของครูบาอาจารย์เพื่อเป็นการยืนยันและเน้นย้ำว่าการทำบุญเป็นประจำนั้นจะทำให้ชีวิตมีความสุขและร่ำรวย

ตัวอย่างที่ (13) อานิสงส์ หมายถึง ผลบุญที่เราจะได้รับจากการทำบุญนั้น ๆ ซึ่งผลจากการถวายกลิ่น (ซึ่งเป็นผ้า) ก็จะช่วยเราในเรื่องของฐานะทางการเงิน เพราะเป็นการทำบุญด้วยการให้ (ทาน) และผลทางอ้อมก็จะช่วยให้เรามีผิวพรรณที่ดีและมีเสื้อผ้าสวยงามใส่ **เหมือนการทำบุญของนางวิสาขา ซึ่งในอดีตชาติเคยทำบุญด้วยการถวายจีวรแก่พระเจ้าจำนวน 20,000 รูปด้วยผลบุญนั้นก็มีส่วนทำให้มาเกิดในครอบครัวที่มีทรัพย์สมบัติมากมายจนนับไม่ถ้วน และด้วยผลบุญนั้นก็ทำให้มีเสื้อผ้าที่สวยงามใส่... (อรรถกถา เล่มที่ 41 พระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐสูตรตติยชาด หน้า 85 เรื่องนางวิสาขา)**

(บุญใหญ่พลิกชีวิต, น. 19)

จากตัวอย่างที่ (13) มีการใช้สหพโดยเป็นกล่าวอ้างถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับนางวิสาขาซึ่งระบุที่มาว่ามาจากอรรถกถา เล่มที่ 41 พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐสูตตนิบาต หน้า 85 เรื่องนางวิสาขา ทั้งนี้การกล่าวอ้างถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับนางวิสาขานั้นเป็นการยืนยันและเน้นย้ำว่าการทำบุญด้วยการถวายกฐินอันเป็นการทำบุญด้วยการให้ทานนั้นจะช่วยในเรื่องฐานะทางการเงินทำให้มีทรัพย์สมบัติมาก

6. การใช้วัจนกรรม

การใช้วัจนกรรม คือ การใช้ภาษาเพื่อแสดงเจตนาบางประการของผู้พูด โดยด้วยคำที่ใช้สื่อสารกันนั้นมักมีเจตนาบางอย่างอยู่ด้วย เช่น ขอร้อง เคารพ ขวน เตือน เป็นต้น

เซอร์ล (Searle, 1976 อ้างถึงใน ญัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2555, น.29) ได้เสนอการจัดกลุ่ม วัจนกรรมเป็น 5 กลุ่มไว้ ได้แก่ กลุ่มวัจนกรรมบอกกล่าว (representatives) กลุ่มวัจนกรรมชี้แนะ (directives) กลุ่มวัจนกรรมผูกมัด (commissives) กลุ่มวัจนกรรมแสดงความรู้สึก (expressives) และกลุ่มวัจนกรรมประกาศ (declaratives)

จากการศึกษาวาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะ ปราภววัจนกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์เชิงธุรกิจ ได้แก่ วัจนกรรมอธิบายซึ่งอยู่ในกลุ่มวัจนกรรมบอกกล่าว และวัจนกรรมแนะนำซึ่งอยู่ในกลุ่มวัจนกรรมชี้แนะ ดังนี้

6.1 วัจนกรรมอธิบาย วาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะใช้วัจนกรรมอธิบายในการอธิบายข้อมูลเกี่ยวกับบุญแก่ผู้อ่านว่าสามารถนำไปสู่ความมั่งคั่งร่ำรวยได้จริง ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ (14) การให้ด้วยใจเป็นสุขนั้น ทำให้คนร่ำรวยได้จริงมาตั้งแต่ครั้งอดีตกาล จนถึงปัจจุบัน คนรายนั้นเค้ามีสูตรเฉพาะของเค้าเลยว่ายังให้ยังได้รับ หลักการฝึกใจให้เป็นผู้ให้นั้นต้องเริ่มจากการมีพรหมวิหาร 4 เป็นที่ตั้ง คือ มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ให้เพราะมีความเมตตา มีใจกรุณา प्रารรณาให้ผู้รับนั้นเป็นสุข และเมื่อให้แล้วก็ไม่ต้องคิดเสียดาย แบบ ให้แล้วให้เลยวางเฉยไม่ยินดียินร้ายอะไร เริ่มให้จากคนที่เราคุ้นเคยกัน เพื่อฝึกใจให้มีกำลัง ตอนแรกๆ อาจจะยากยังทำใจไม่ได้ ก็ให้ไป ทั้งๆ ที่เสียดายนั่นแหละ ให้ไปเรื่อย ๆ พอชินในการให้แล้วใจก็จะ ปรับตามในฝ่ายบุญจะเกิดปัญญาในใจจึงถึงจุดให้แบบไม่เสียดาย ให้เพราะอยากจะช่วยเหลือจริงๆ หลังจากนั้นก็เริ่มให้ผู้อื่นที่เรารู้จัก

(สร้างบุญแบบฉลาดให้ได้บุญมาก, น. 22)

จากตัวอย่างที่ (14) ผู้เขียนกล่าวถึงการให้ด้วยใจที่เป็นสุขว่าจะส่งผลให้ผู้ให้ เกิดความร่ำรวย โดยอธิบายหลักการฝึกใจให้เป็นผู้ให้ เริ่มจากการมีพรหมวิหาร 4 นอกจากนี้ยังให้รายละเอียดว่าให้เริ่มจากการให้แก่บุคคลที่รู้จักคุ้นเคยกันก่อน แล้วจึงฝึกให้แก่คนที่ไม่รู้จักอันนำไปสู่การให้แบบใจเป็นสุขคือไม่คิดเสียดาย เป็นการ ให้ด้วยใจเป็นสุขอันส่งผลให้เกิดอานิสงส์คือความร่ำรวยคือทำให้ผู้ให้ร่ำรวยได้จริง

ตัวอย่างที่ (15) บุญเป็นเครื่องชำระจิตใจให้ผ่องใส ขจัดสิ่งหมองมัวกิเลสทั้งหลาย ทำให้ใจนั้นมีกำลังในฝ่ายดีมีกำลังมากพอที่จะพาทุกคนไปสู่ความดี สุข รวย มั่งคั่งได้จริง

(สร้างบุญแบบฉลาดให้ได้บุญมาก, น. 17)

จากตัวอย่างที่ (15) มีการใช้วจนกรรมการอธิบายว่าการที่คนเรามีบุญ ช่วยชำระจิตใจให้ผ่องใส เมื่อจิตใจดี ไม่ตกอยู่ในอำนาจฝ่ายต่ำก็จะสามารถทำให้เกิดความดี ความสุข ความร่ำรวย และความมั่งคั่งได้

6.2 วัจนกรรมแนะนำ วาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะใช้วัจนกรรมแนะนำเพื่อเสนอแนะวิธีการทำบุญแก่ผู้อ่านว่าทำบุญแล้วควรหวังผลจากการทำบุญ โดยการอธิษฐานหรือขอพร ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ (16) ดังนั้นจึงไม่ต้องกังวลว่าจะทำบุญกับพระสงฆ์ที่ตีมีเนื่อนาบุญสูงหรือไม่ขอแคให้เราทำจิตใจให้บริสุทธิ์ สะอาด ก็รับอานิสงส์บุญอย่างเต็มที่ ไม่มีกรรมทางการปรามาอะไรมาขวางกัน แต่มีข้อปลีกย่อยที่สำคัญมากอยากบอกให้ทราบ แนะนำเพิ่มเติมก็คือ ข้าวปลาอาหารสิ่งของที่นำไปใส่บาตรพระหรือในสังฆทานนั้น ควรจะเป็นสิ่งของที่ดี ประณีต มีคุณภาพ ควรมีการพิจารณาวัตถุนั้นอย่างประณีตที่สุดเท่าที่เราจะทำได้... เมื่อเสร็จจากการทำบุญแล้วควรอธิษฐานจิต ร่วมมหาบุญกุศล ขอพระบารมีของพระพุทธเจ้าประทานพรให้ ชีวิตนั้นมีความสุข ความขัดข้องความไม่มีในชีวิตอย่าได้บังเกิดขึ้น นับตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป... ต่อจากนี้ไปชีวิตจะรุ่งเรืองพูนสุขด้วยพละนุภาพแห่งบุญนั้นพาไป

(สร้างบุญแบบฉลาดให้ได้บุญมาก, น. 39-41)

จากตัวอย่างที่ (16) ผู้เขียนกล่าวแนะนำการทำบุญด้วยการใส่บาตรหรือถวายสังฆทานว่าของที่จะนำไปใส่บาตรหรือถวายพระนั้นควรเป็นสิ่งของที่ดี มีคุณภาพ และเมื่อทำบุญแล้วควรอธิษฐานขอพร แสดงให้เห็นถึงความคิดเกี่ยวกับการทำบุญเพื่อหวังผลตอบแทน กล่าวคือ เมื่อทำบุญแล้วควรได้รับสิ่งตอบแทนจากการทำบุญนั้น ซึ่งเป็นลักษณะของการลงทุนเพื่อหวังผลกำไรหรือผลตอบแทน ทั้งนี้ผลตอบแทนประการหนึ่งที่อธิษฐานหรือขอพรจากการทำบุญ ได้แก่ ความขัดข้องความไม่มีในชีวิตอย่าได้บังเกิด ซึ่งก็คือขอให้ชีวิตปราศจากความขัดสนมี (ทรัพย์สิน) ใช้จ่ายไม่ขัดข้อง ส่งผลให้ชีวิต “รุ่งเรืองพูนสุข” ได้

การวิเคราะห์กัลลวิถีทางภาษาที่ปรากฏในตัวบททำให้เห็นวิธีการประกอบสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะ แสดงให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจในประเทศไทย ทั้งนี้จากกัลลวิถีทางภาษาดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ได้แก่ การใช้อุปลักษณ์ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้ประโยคแสดงเหตุผล การใช้มูลบท การใช้สหบท และการใช้วัจนกรรม แสดงให้เห็นอุดมการณ์เชิงธุรกิจที่แฝงมากับตัวบทวาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะ กล่าวคือ การทำบุญคือการลงทุนที่สามารถบริหารจัดการได้ เพื่อให้ผู้ทำบุญได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากการกระทำหรือลงทุนด้วยเวลาหรือปัจจัยที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยมีบุญเป็นสินค้าในการลงทุน เป็นสิ่งที่มีราคาสามารถซื้อขายแลกเปลี่ยนได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การทำบุญเป็นการลงทุน ผู้ทำบุญต้องบริหารจัดการการทำบุญเพื่อให้ได้กำไรหรือผลตอบแทน โดยผลตอบแทนที่ผู้ทำบุญปรารถนา ได้แก่ ความมั่งคั่งร่ำรวย การมีทรัพย์สินเงินทองมาก ๆ แสดงให้เห็นความสำคัญของการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจที่มีการลงทุนเพื่อหวังผลกำไรซึ่งได้แก่ทรัพย์สินเงินทองที่จะทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุขในปัจจุบัน

การที่ผู้เขียนหนังสือธรรมะซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับ ทั้งพระสงฆ์และบุคคลทั่วไปที่ศึกษาหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา นำเสนออุดมการณ์เชิงธุรกิจผ่านตัวบทวาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะทำให้ถ่ายทอดความคิด ค่านิยม และอุดมการณ์ต่าง ๆ ไปสู่ผู้อ่านได้ง่าย และมีอำนาจในการกำหนดความคิดเกี่ยวกับบุญและการทำบุญของผู้อ่าน โดยสามารถโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านนั้นทำบุญเพื่อสะสมบุญไว้เป็นทุน และหวังให้บุญที่สะสมไว้นั้นให้ผลตอบแทนเป็นความมั่งคั่งร่ำรวย

อย่างไรก็ตาม ความคิดและการกระทำเกี่ยวกับบุญที่นำเสนอผ่านหนังสือธรรมะนั้นเป็นการทำบุญด้วยจิตที่มีกิเลส หวังโชคลาภ เพื่อให้เกิดความมั่งคั่งร่ำรวยเป็นการทำบุญเพื่อหวังผลตอบแทน มิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อขัดเกลากิเลสใจให้ปราศจากกิเลสหรือลดกิเลสและความเห็นแก่ตัวลงให้จิตใจสงบสุข หากแต่เป็นการลงทุนเพื่อให้ได้กำไรจากการลงทุนซึ่งก็คือความร่ำรวย ซึ่งเป็นการทำบุญลักษณะเดียวกับการทำบุญตามแนวทางของวัดพระธรรมกายที่สุนทร ไซตติติก (2561, น. 119)

พบว่าการทำบุญตามแนวทางของวัดพระธรรมกายจะมุ่งเน้นการอธิษฐานขอ อานิสงส์จากบุญเพื่อขอให้ตนเองได้รับสิ่งที่ปรารถนา และเชื่อว่าบุญมีอำนาจ ศักดิ์สิทธิ์สามารถดลบันดาลผลที่ปรารถนาได้ เพียงแต่การทำบุญตามแนวทางของ วัดพระธรรมกายนั้นจะปลูกฝังให้ทำบุญกับวัดพระธรรมกายเท่านั้นจึงจะได้บุญ คุ่มค่า ในขณะที่การทำบุญที่นำเสนอผ่านหนังสือธรรมะนั้นมุ่งให้ผู้อ่านทำบุญเพื่อ สะสมบุญให้มากขึ้น โดยไม่ได้เจาะจงว่าต้องทำบุญแบบไหนหรือทำบุญกับใคร

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าอุดมการณ์เชิงธุรกิจในงานธรรมเกี่ยวกับบุญ ในหนังสือธรรมะส่งผลให้ผู้อ่านทำบุญเพื่อสะสมบุญ และหวังให้บุญที่สะสมไว้นั้น ให้ผลตอบแทนเป็นความมั่งคั่งร่ำรวย มิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดกิเลสและความ เห็นแก่ตัวลงให้จิตใจสงบสุขซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของการทำบุญที่แท้จริง

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์เชิงธุรกิจในงานธรรมเกี่ยวกับ “บุญ” ในหนังสือธรรมะตามแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ โดยเก็บข้อมูลจากหนังสือธรรมะที่ชื่อมีคำว่า “บุญ” ปรากฏอยู่จำนวน 30 เล่ม ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์เชิงธุรกิจในงานธรรมเกี่ยวกับ “บุญ” ในหนังสือธรรมะ 6 กลวิธี ได้แก่ การใช้อุปลักษณ์ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้ประโยคแสดงเหตุผล การใช้มูลบท การใช้สหพท และการใช้วัจนกรรม

กลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์เชิงธุรกิจในงานธรรมเกี่ยวกับบุญใน หนังสือธรรมะเหล่านี้แสดงให้เห็นความคิดเกี่ยวกับ “บุญ” ว่า บุญนั้นเป็นสินค้า ที่มีมูลค่า สามารถซื้อขายแลกเปลี่ยน และเป็นสิ่งที่สามารถลงทุนแล้วจะ ได้รับกำไรหรือผลตอบแทน ดังนั้นการบริหารจัดบุญจะทำให้ได้รับผลตอบแทน อย่างคุ้มค่า ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความคิดเกี่ยวกับบุญและการทำบุญ ที่สัมพันธ์กับการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจที่มีการลงทุน ซื้อขายแลกเปลี่ยนเพื่อให้ ได้กำไรหรือผลตอบแทนเป็นทรัพย์สินอันเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนชีวิต ให้ดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข เน้นผลประโยชน์และการทำกำไรเป็นหลัก โดยมีกำไร เป็นเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งในที่นี้กำไรที่เป็นเป้าหมายจากการทำบุญก็คือ

ทรัพย์สินเงินตรา ความมั่งคั่งร่ำรวย การที่จะได้ผลต่าง ๆ เหล่านี้มานั้นในบางครั้งผู้ทำบุญต้องบริหารจัดการ เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากการกระทำหรือลงทุน ด้วยเวลาหรือปัจจัยที่มีอยู่อย่างจำกัด

ความคิดเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจที่ปรากฏในวาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะนี้มีแนวโน้มว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำบุญของคนในสังคม ทำให้คนในสังคมยังคงให้ความสำคัญและยังทำบุญกันอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าในช่วงปี 2555-2559 ที่ผ่านมายังถือได้ว่าเป็นช่วงที่เศรษฐกิจไทยอยู่ในสภาวะตกต่ำและซบเซา เข้าข่ายภาวะเงินฝืด อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจชะลอตัว มีปัญหาหาราคาเกษตรตกต่ำ การส่งออกยังไม่ฟื้นตัว (ภาวะเศรษฐกิจซบเซากับโครงสร้างเศรษฐกิจ, 2558) ประชาชนต้องใช้จ่ายอย่างประหยัด และต้องใช้ชีวิตอย่างเร่ร่อนแข่งขัน พยายามสร้างรายได้สำหรับการใช้จ่าย โดยจากการสำรวจพฤติกรรมกรรมการทำบุญที่เกิดขึ้นในช่วงดังกล่าวพบว่าในปี 2555 การทำบุญของคนไทยส่งผลให้

ตลาดเครื่องสังฆภัณฑ์มีแนวโน้มเติบโตได้ดี โดยคาดว่าจะโตเพิ่มจากปีก่อนหน้าประมาณ 10% จากเหตุผลหลัก 2 ประการ คือ การบวชในโอกาสเฉลิมฉลองครบรอบพุทธชยันตี 2,600 ปี และบวชเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงหายจากพระอาการประชวร

(ยอดขายสังฆภัณฑ์พุ่งรับคนไทยใฝ่บุญ สังฆทาน-เครื่องบวชแชมป์สินค้ายอดนิยม, 2555)

ในปี 2556 จากการสำรวจพฤติกรรมกรรมการใช้จ่ายในช่วงเทศกาลปีใหม่ ปี 2556 ของคนกรุงเทพฯ โดยศูนย์วิจัยกิจการไทย (เทศกาลปีใหม่ 2556: คนกรุงสบายใจ ... ไร้ปัญหาการเมือง-ภัยธรรมชาติ ใช้จ่ายฉลองปีใหม่ 21,300 ล้านบาท, 2555) พบว่า กิจกรรมที่คนกรุงเทพฯ วางแผนทำในช่วงเทศกาลปีใหม่ 3 อันดับแรก คือ การซื้อของขวัญให้แก่บุคคลต่าง ๆ การทำบุญเพื่อความเป็นสิริมงคล และการจัดกิจกรรมเลี้ยงสังสรรค์แก่ญาติหรือเพื่อนฝูง โดยคาดว่าจะเงินที่ใช้สำหรับการทำบุญมีมูลค่าถึง 2,800 ล้านบาท

นอกจากนี้ในปี 2556 กระแสความนิยมเดินทางท่องเที่ยวทำบุญที่มีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่องมีการจัดกิจกรรมในช่วงเทศกาลเข้าพรรษากันอย่างยิ่งใหญ่มากมายในพื้นที่ เพื่อรองรับกระแสการทำบุญที่ขยายตัวอย่างกว้างขวางไปในหมู่คนไทยชาวพุทธ ทุกเพศ ทุกวัย (ท่องเที่ยวทำบุญเข้าพรรษา... คึกคักหนูนตลาตไทยเที่ยวไทยไตรมาส 3 ปี' 56 มีรายได้ 1.2 แสนล้านบาท, 2556) นอกจากนี้ในช่วงเทศกาลทอดกฐิน คนไทยยังนิยมไปทำบุญ โดยศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย (คนไทยใจพุทธทอดกฐินเงินสะพัด 8,700 ล้านบาท, 2556) ระบุว่าเทศกาลทอดกฐินระหว่างวันที่ 20 ตุลาคม - 17 พฤศจิกายน 2556 พุทธศาสนิกชนไทยส่วนใหญ่มองว่ายังให้ความสำคัญกับการทอดกฐินและปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่พุทธกาลด้วยความเชื่อว่าการทำบุญทอดกฐินจะได้รับอานิสงส์อันยิ่งใหญ่ ในแต่ละปีจึงมีคนไทยร่วมทำบุญในงานประเพณีทอดกฐินตามวัดวาอารามใกล้บ้านหรือวัดที่ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาในภูมิภาคต่างๆ ของไทย ขณะที่การเดินทางไปร่วมงานประเพณีทอดกฐินในต่างพื้นที่พำนักอาศัยส่วนใหญ่จะเดินทางไปกับสมาชิกในครอบครัว และกลุ่มเพื่อน รวมถึงกลุ่มองค์กรหลายแห่งเลือกเดินทางไปทอดกฐินตามวัดในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ

จากการสำรวจพฤติกรรมค่าใช้จ่ายในช่วงเทศกาลปีใหม่ ปี 2557 และปี 2558 (เทศกาลปีใหม่ '57 คาดเม็ดเงินคนกรุงสะพัด 23,100 ล้านบาท... แม้เผชิญแรงกดดันจากค่าครองชีพและปัญหาการเมือง, 2556; เทศกาลปีใหม่ '58: ลุ้นกำลังซื้อปลายปีที่มาพร้อมวันหยุดยาว... คาดดันเม็ดเงินจับจ่ายของคนกรุงเทพฯ สะพัดไม่ต่ำกว่า 25,000 ล้านบาท, 2557) พบว่าในปี 2557 คนกรุงเทพฯ จะใช้จ่ายด้านการทำบุญเป็นเงินมูลค่า 2,700 ล้านบาท และในปี 2558 คนกรุงเทพฯ จะใช้จ่ายด้านการทำบุญเป็นเงินมูลค่า 2,400 ล้านบาท

สำหรับปี 2559 พบว่าในช่วงวันมาฆบูชามีการใช้จ่ายเงินกับกิจกรรมทำบุญและการท่องเที่ยว มูลค่ารวม 2,663 ล้านบาท โดยนายธนวรรธน์ พลวิชัย ผู้อำนวยการศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เปิดเผยผลสำรวจทัศนคติ พฤติกรรม และการใช้จ่ายของประชาชนในวันมาฆบูชาว่า

กลุ่มสำรวจ 91.1% วางแผนออกไปทำบุญซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2558 (วันมาฆบูชาปีนี้คนไทยหันเข้าวัดทำบุญเงินสะพัดกว่า 2.6 พันล้าน, 2559)

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นคนไทยยังคงให้ความสำคัญกับการทำบุญ เห็นได้จากพฤติกรรมการทำบุญที่แสดงออกในช่วงเทศกาลสำคัญทางศาสนาที่มีผู้ออกไปทำบุญและมีกรใช้จ่ายในการทำบุญเป็นจำนวนมาก เหตุผลสำคัญประการหนึ่งคือการทำบุญนั้นเป็นที่พึงและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ โดยมีความคิดว่าการทำบุญเป็นการลงทุนที่ก่อให้เกิดผลกำไร กล่าวคือบุญนั้นอาจก่อให้เกิดความมั่งคั่งร่ำรวยซึ่งเป็นสิ่งที่คนในสังคมปรารถนาจะเกิดขึ้นกับตนเอง ดังปรากฏเหตุการณ์การเข้าวัดทำบุญเพื่อขอโชคลาภและขอให้ถูกลอตเตอรี่ตามที่ปรากฏในนิตยสารและหนังสือพิมพ์อย่างต่อเนื่อง เช่น

ชาวบ้านแห่ทำบุญตักบาตรเนื่องในวันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษาแน่นวัดปทุมชาติ กอนด์งไปขอเลขเด็ด

(แหขอเลขเด็ด 'เจ้าแม่ตะเคียน' แน่นวัดปทุมชาติวันพระใหญ่, 2556)

ชาวบ้านแห่ทำบุญ-ขอโชคลาภ "3 เจ้าแม่ตะเคียน" ที่วัดพลวงพอนาค อ.บ้านฝือ อุดรธานี

(ชาวบ้านแห่ทำบุญ-ขอโชคลาภ "3 เจ้าแม่ตะเคียน" ที่วัดพลวงพอนาค อ.บ้านฝือ จ.อุดรธานี, 2560)

ก่อนที่จะตัดสินใจซื้อหวยเพื่อเสี่ยงดวงสักงวด ส่วนใหญ่ก็ขอให้ได้ทำบุญสร้างบุญก่อน โดยเชื่อกันว่าผลบุญจะดลบันดาลให้มีความสุข ความเจริญรุ่งเรือง และมีโชคลาภตามมา ด้วยความเชื่อนี้จึงเกิดมิติใหม่ของการทำบุญ โดยรวมทั้งสองสิ่งไว้ด้วยกัน คือ ได้ทั้งบุญพร้อมเสี่ยงโชคลุ้นหวย

(ขอให้งวดนี้ถูกเสียที! มิติใหม่ของคนขอหวย อิมบุญแถมได้ลุ้นเสี่ยงโชค, 2560)

การนำเสนออุดมการณ์เชิงธุรกิจผ่านวาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะดังกล่าวนี้มีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อวิถีคิด วิถีชีวิต และการกระทำของคนในสังคมในวงกว้าง เนื่องจากผู้เขียนหนังสือธรรมะเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับ โดยมีทั้งพระสงฆ์และบุคคลทั่วไปที่ศึกษาหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา มีสำนักพิมพ์ที่เป็นที่รู้จักเป็นผู้พิมพ์และจัดจำหน่าย ผู้อ่านสามารถหาซื้อหนังสือได้จากร้านขายหนังสือขนาดใหญ่ที่มีสาขากระจายอยู่ทั่วประเทศ จึงสามารถถ่ายทอดความคิด ค่านิยม และอุดมการณ์ต่างๆ ไปสู่ผู้บริโภคได้ง่าย โดยสามารถโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านทำบุญ เพราะแสดงให้เห็นว่าการทำบุญนั้นทำได้ง่าย สามารถบริหารจัดการเองได้ และมีผลตอบแทนที่คุ้มค่าเป็นความมั่งคั่งร่ำรวย คนในสังคมจึงหมั่นทำบุญเพื่อสะสมบุญไว้เป็นทุน โดยหวังให้บุญที่สะสมไว้นั้นให้ผลตอบแทนดังที่ได้กล่าวมา

การศึกษานี้จึงทำให้เข้าใจบทบาทของภาษาในการประกอบสร้างและสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับบุญ ทำให้เข้าใจความคิดเกี่ยวกับบุญในอีกแง่มุมหนึ่งมีผลทำให้เกิดความเข้าใจความคิดเกี่ยวกับ “บุญ” ในสังคมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรีสุดา เทียรทอง. (2524). *การศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องบุญและบาปในพุทธศาสนา และคริสต์ศาสนา และผลของความเชื่อที่มีต่อวิถีทางดำเนินชีวิตของ พุทธศาสนิกชนและคริสต์ศาสนิกชน: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลลำเภาล้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- กฤษดาวรรณ หงส์ดลารมภ์. (2539). *ปริเฉทในมุมมองใหม่. ภาษาและภาษาศาสตร์*, 14(2), 1-14.
- กิ่งพร ทองใบ. (2549). *กลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- จารุณี วงศ์ละคร. (2559). *วาทกรรมบุญในวรรณกรรมอีสาน. มนุษยศาสตร์สาร*, 17(1), 44-76.
- ชนกพร พัวพัฒนกุล. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมการพยากรณ์ดวงชะตา: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขศึกษบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2555). *เอกสารคำสอนรายวิชา 2201783 การวิเคราะห์ภาษาไทยตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญทิวา พ่วงกลัด. (2554). *วาทกรรม “บุญนิยม”: กรณีศึกษาชุมชนราชธานีโศก จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*, 28(2), 174-207.
- ปิยภรณ์ อบแพทย์. (2552). *อุปนิสัยเกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พระไพศาล วิศาโล. (2559). *พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระเมธีธรรมภรณ์. (2537). *กรรม. ใน คำ: ร่องรอยความคิด ความเชื่อไทย*. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาเอกนรินทร์ (เอกนโร วงษ์ขันธ์). (2536). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องบุญในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต). มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา.

- ภัทรา บุญสุยา. (2545). *ศึกษาระดับและเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องบุญ-บาป ตามกฎแห่งกรรมในพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรมาธิราช. (2545). *เอกสารการสอนชุดวิชา ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารธุรกิจ หน่วยที่ 1-9 (พิมพ์ครั้งที่ 12)*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรมาธิราช.
- รัตนาวดี ศิริทองถาวร. (2548). *การประชาสัมพันธ์ธุรกิจ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรวงศ์ ไชยพฤกษ์. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์: มุมมองใหม่ในการวิจัยทางภาษาไทย. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 8(1), 135-162*.
- วิทยากร เชียงกุล. (2547). *อธิบายศัพท์บริหารจัดการสมัยใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- วิสันต์ สุวิสิทธิ์. (2554). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503-2544: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ศิริพร ภัคดีผาสุข. (2553). *รายงานการวิจัยเรื่องวาทกรรม “ความเป็นผู้หญิง” ในนิตยสารสุขภาพและความงามภาษาไทย (รายงานวิจัย)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศุภรัตน์ แสงจันทร์แก้ว. (2556). *วาทกรรมเกี่ยวกับประชาธิปไตย: กรณีศึกษาสุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรีไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2559). *พจนานุกรมศัพท์บริหารธุรกิจ ฉบับราชบัณฑิตยสภา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- สิริมา เชียงเซาว์ไว. (2556). *อุปนิสัยอันเกี่ยวกับธรรมะในปาฐกถาธรรมของพุทธทาสภิกขุ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- สิริวดี บุรณพิร. (2557). *สภาพแวดล้อมของการประกอบธุรกิจ ใน อดีตที่ดี ธีรานุพัฒนา และ ศรัณญา กันตบุตร (บรรณาธิการ), การเป็นผู้ประกอบการและธุรกิจเบื้องต้น (น. 1-13)*. เชียงใหม่: ภาควิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สุนทรี โชติติติก. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวารสาร “อยู่ใบบุญ” สู่ที่พึงประสงค์ สู่ได้ด้วยบุญ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 4(2), 165–200.
- _____. (2561). “เด็กดีต้องทำบุญ” ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรม สื่อสำหรับเด็กที่ผลิตโดยวัดพระธรรมกาย. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 40(1), 85–123.
- อนิวัช แก้วจำนง. (2553). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับธุรกิจ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สงขลา: ศูนย์หนังสือ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ภาษาอังกฤษ

- Fairclough, N. (1989). *Language and power*. London: Longman.
- _____. (1995a). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. London: Pearson.
- _____. (1995b). *Media discourse*. London: Pearson.
- Fairclough, N. and Wodak, R. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Policy Press.
- Mey, J. (1993). *Pragmatics: An introduction*. Oxford: Blackwell.
- Paltridge, B. (2006). *Discourse analysis an introduction*. London: Continuum.
- Van Dijk, T. A. (1997). *Discourse as social interaction*. London: SAGE.
- _____. (2003). Critical Discourse Analysis. In D. Schiffrin, D. Tannen, & H. Hamilton (Eds.), *The Handbook of Discourse Analysis* (pp.352–356). Malden, MA: Blackwell.
- _____. (2008). *Discourse and power*. New York, NY: Palgrave Macmillan.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- ขอให้งวดนี้ถูกเสียที! มิติใหม่ของคอหอย อีมนูญแถมได้ลุ้นเสี่ยงโชค. (30 สิงหาคม 2560). *ไทยรัฐ*. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/content/1053907>
- คนไทยใจพุดทอตกเงินสะพัด 8,700 ล้าน. (27 ตุลาคม 2556). *โพสต์ทูเดย์*. สืบค้นจาก <https://www.posttoday.com/economy/research/255440>
- ชาวบ้านแห่ทำบุญ-ขอโชคกลาง “3 เจ้าแม่ตะเคียน” ที่วัดหลวงพ่อนาค อ.บ้านฝื่อ อุดรธานี!!! (15 เมษายน 2560). *ทีวีพูล*. สืบค้นจาก <https://www.tvpoolonline.com/content/418224>

- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (มีนาคม 2561). พุทธธรรมกับทุนนิยม. *มติชนสุดสัปดาห์*, 38(1961).
 สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/column/article_89588
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2556). ท่องเที่ยวทำบุญเข้าพรรษา... คึกคักหนุนตลาดไทยเที่ยวไทย ไตรมาส 3 ปี '56 มีรายได้ 1.2 แสนล้านบาท. (18 กรกฎาคม 2556).
กระแสทรรศน์ ฉบับที่ 2384. สืบค้นจาก <https://www.kasikornresearch.com/th/k-econanalysis/pages/ViewSummary.aspx?docid=31545>
- เทศกาลปีใหม่ 2556: คนกรุงสบายใจ... ไร้ปัญหาการเมือง-ภัยธรรมชาติ จับจ่ายฉลองปีใหม่ 21,300 ล้านบาท. (20 ธันวาคม 2555). ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. สืบค้นจาก <https://news.thaipbs.or.th/content/134343>
- เทศกาลปีใหม่ '57: คาดเม็ดเงินคนกรุงสะพัด 23,100 ล้านบาท... แม้เผชิญแรงกดดันจากค่าครองชีพและปัญหาการเมือง. (18 ธันวาคม 2556). *กระแสทรรศน์ ฉบับที่ 2441*.
 สืบค้นจาก <https://www.kasikornresearch.com/th/K-EconAnalysis/Pages/ViewSummary.aspx?docid=32140>
- เทศกาลปีใหม่ '58: ลุ้นกำลังซื้อปลายปีที่มาพร้อมวันหยุดยาว... คาดเงินคนกรุงจับจ่ายของคนกรุงเทพฯ สะพัดไม่ต่ำกว่า 25,000 ล้านบาท. (16 ธันวาคม 2557).
กระแสทรรศน์ ฉบับที่ 2568. สืบค้นจาก <https://www.kasikornresearch.com/th/k-econanalysis/pages/ViewSummary.aspx?docid=33476>
- ภาวะเศรษฐกิจซบเซากับโครงสร้างเศรษฐกิจ. (1 มิถุนายน 2558). *ประชาชาติธุรกิจ*.
 สืบค้นจาก https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1433131359
- ยอดขายสังฆภัณฑ์พุ่งรับคนไทยใฝ่บุญ สังฆทาน-เครื่องบวชแชมป์สินค้ายอดนิยม. (3 สิงหาคม 2555). *มติชน*. สืบค้นจาก <http://m.matichon.co.th/readnews.php?newsid=1343966012&grpId=03&catid=>
- วันมาฆบูชาปีนี้ คนไทยหันเข้าวัดทำบุญเงินสะพัดกว่า 2.6 พันล้าน. (18 กุมภาพันธ์ 2559).
มติชน. สืบค้นจาก <https://www.matichon.co.th/news/43272>
- แห่ขอเลขเด็ด 'เจ้าแม่ตะเคียน' เน้นวัดปทุมชาติวันพระใหญ่. (22 กรกฎาคม 2556). *ไทยรัฐ*.
 สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/content/358708>
- SCB EIC วิเคราะห์มุมมองเศรษฐกิจไทยไตรมาส 3 ปี 2558. (2 กรกฎาคม 2558).
ประชาชาติธุรกิจ. สืบค้นจาก https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1435821093